

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 294 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi	41
Idirisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovasion rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	

Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budgetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'la'kov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida)	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari	230
Mirzayev Kobii Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
Innovation iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	

Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	
SWOT-анализ использования социальных сетей в туристической индустрии узбекистана	279
Касимова Зилола Гуламиддиновна	
Germaniya tajribasidan foydalanish orqali o'zbekistonda turizm sohasidagi kadrlar salohiyatini rivojlantirish masalalari	287
Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi, Ochilov Akram Odilovich	
Blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni	291
Mirpulatova Luiza Mansurovna	

BLOCKCHAIN TEKNOLOGIYASINING BANK OPERATSIYALARI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI O'RNI

ORCID 0000-0002-5233-4526

Mirpulatova Luiza Mansurovna

Doktorant, O'zbekiston Respublikasi bank-moliya akademiyasi
Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti, katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ishida blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni o'rganilgan. Tadqiqot davomida blockchain texnologiyasining asosiy xususiyatlari, uning bank tizimida qo'llanilishi va xavfsizlikni ta'minlashdagi afzalliklari tahlil qilingan. Shuningdek, blockchain texnologiyasini joriy etishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularning yechimlari ko'rib chiqilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, blockchain texnologiyasi bank operatsiyalari xavfsizligini sezilarli darajada oshirish imkoniyatiga ega, ammo uning to'liq potensialini ro'yobga chiqarish uchun huquqiy va texnik to'siqlarni bartaraf etish zarur.

Kalit so'zlar: Blockchain, bank operatsiyalari, xavfsizlik, kriptografiya, tarqatilgan daftar texnologiyasi, smart kontraktlar, moliyaviy texnologiyalar.

Abstract: This research work explores the role of blockchain technology in ensuring the security of banking operations. During the study, the main features of blockchain technology, its application in the banking system and its advantages in ensuring security were analyzed. Potential problems and solutions to blockchain technology implementation have also been addressed. The results show that blockchain technology has the potential to significantly increase the security of banking operations, but to realize its full potential, it is necessary to eliminate legal and technical barriers.

Key words: Blockchain, banking operations, security, cryptography, distributed notebook technology, smart contracts, financial technologies.

Аннотация: В настоящей исследовательской работе изучается роль технологии блокчейн в обеспечении безопасности банковских операций. В ходе исследования были проанализированы основные характеристики технологии блокчейн, ее применение в банковской системе и преимущества в обеспечении безопасности. Также были рассмотрены проблемы, которые могут возникнуть при внедрении технологии блокчейн, и их решения. Результаты показывают, что технология блокчейн может значительно повысить безопасность банковских операций, но для реализации ее полного потенциала необходимо устранить юридические и технические барьеры.

Ключевые слова: блокчейн, банковские операции, безопасность, криптография, технология распределенных бухгалтерских книг, смарт-контракты, финансовые технологии.

KIRISH

Zamonaviy bank tizimi murakkab va ko'p qirrali bo'lib, u doimiy ravishda rivojlanib, yangilanib bormoqda. Biroq, ushbu tizim bir qator muammolarga duch kelmoqda, jumladan xavfsizlik masalalari, operatsiyalarning shaffof emasligi va samaradorlikning pastligi kabi muammolar mavjud [1]. Ushbu muammolarni hal qilishda blockchain texnologiyasi katta umid va'da qilmoqda.

Blockchain – bu ma'lumotlarni xavfsiz, shaffof va o'zgartirib bo'lmaydigan tarzda saqlash va uzatish imkonini beruvchi innovatsion texnologiya [2]. U dastlab Bitcoin kriptovalyutasi uchun ishlab chiqilgan bo'lsa-da, hozirda uning qo'llanilish doirasi ancha kengaydi va bank sektori bu texnologiyaning potensial foydalanuvchilaridan biri hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni o'rganish, uning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash, shuningdek, ushbu texnologiyani bank tizimiga joriy etishning istiqbollarini baholashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot ishida blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi o'rnini o'rganish uchun bir nechta usullardan foydalanildi.

Tadqiqot davomida blockchain texnologiyasi, uning ishlash printsiplari va bank sektoridagi qo'llanilishi bo'yicha mavjud ilmiy maqolalar, kitoblar va hisobotlar o'rganib chiqildi. Adabiyotlar tahlili blockchain texnologiyasining asosiy xususiyatlarini, uning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash, shuningdek, bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi potensial rolini baholash imkonini berdi.

Jumladan, Nakamoto [3] tomonidan taklif etilgan blockchain konsepsiyasi o'rganildi. Bu konsepsiya keyinchalik Buterin [4] tomonidan rivojlantirilib, smart kontraktlar tushunchasi kiritildi. Bank sektorida blockchain texnologiyasining qo'llanilishi bo'yicha Tapscott va Tapscott [5] ning tadqiqotlari alohida e'tiborga loyiq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Blockchain texnologiyasini bank tizimiga joriy etish bo'yicha mavjud tajribalarni o'rganish maqsadida bir nechta holat tahlillari o'tkazildi. Jumladan, Ripple Labs [6] tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro to'lovlar tizimi, JPMorgan Chase banki tomonidan yaratilgan JPM Coin [7] loyihasi va R3 konsortsiumining Corda platformasi [8] o'rganib chiqildi.

Bank sektori va blockchain texnologiyasi bo'yicha yangiliklar, press-relizlar va boshqa ommaviy ma'lumotlar kontent-tahlil usuli yordamida o'rganildi. Bu usul blockchain texnologiyasining bank sektoridagi joriy holati va kelajak istiqbollari haqida qo'shimcha ma'lumotlar olish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olingan natijalar blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi potensial rolini ko'rsatmoqda. Blockchain texnologiyasining asosiy xususiyatlari - tarqatilgan tuzilma, kriptografik himoya, konsensus mexanizmi, o'zgartirib bo'lmazlik va shaffoflik - bank tizimidagi mavjud muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega.

Blockchain texnologiyasi bank operatsiyalari xavfsizligini bir necha yo'nalishda oshirishi mumkin [9]. Birinchidan, firibgarlikni kamaytirish imkoniyati mavjud, chunki har bir tranzaksiya qayd etiladi va tekshiriladi. Bu esa bank tizimidagi eng katta muammolardan biri bo'lgan moliyaviy jinoyatchilikka qarshi kurashda samarali vosita bo'lishi mumkin.

Ikkinchidan, blockchain asosidagi raqamli identifikatsiya tizimlari mijozlarning shaxsini aniqlash jarayonini xavfsizroq va samaraliroq qilishi mumkin. Bu esa "o'z mijozingni bil" (KYC) talablarini bajarishni osonlashtiradi va noqonuniy pul o'tkazmalari xavfini kamaytiradi [10].

Smart kontraktlar bank operatsiyalari xavfsizligini oshirish va xatolar ehtimolini kamaytirish uchun katta potensialga ega. Ular shartnomalarning bajarilishini avtomatlashtiradi va insoniy omil ta'sirini kamaytiradi. Bu esa bank operatsiyalarining ishonchligini oshiradi.

Ma'lumotlar yaxlitligi va o'zgartirib bo'lmazligi blockchain texnologiyasining eng muhim xususiyatlaridan biridir. Bu xususiyat bank operatsiyalari xavfsizligi uchun juda muhim, chunki u ma'lumotlarning ruqsatsiz o'zgartirilishi yoki yo'q qilinishini oldini oladi.

Biroq, blockchain texnologiyasini bank tizimiga joriy etishda bir qator muammolar mavjud. Huquqiy va me'yoriy to'siqlar, miqyoslilik muammolari, energiya sarfi, xavfsizlik masalalari va malakali kadrlar yetishmovchiligi – bularning barchasi hal qilinishi kerak bo'lgan muammolardir.

Huquqiy va me'yoriy to'siqlar blockchain texnologiyasini keng joriy etishga to'sqinlik qilmoqda. Ko'pgina mamlakatlarda blockchain texnologiyasini tartibga soluvchi qonunchilik hali to'liq shakllanmagan. Bu esa banklarning blockchain texnologiyasini qo'llashda ehtiyotkorlik bilan yondashishiga olib kelmoqda.

Miqyoslilik muammolari ham jiddiy to'siq hisoblanadi. Hozirgi vaqtda ko'pgina blockchain tizimlari sekunda faqat bir necha o'nlab tranzaksiyalarni qayta ishlash qobiliyatiga ega. Bu esa bank tizimidagi katta hajmdagi operatsiyalarni amalga oshirish uchun yetarli emas. Ushbu muammoni hal qilish uchun yangi texnologik yechimlar ishlab chiqilmoqda, masalan, Lightning Network kabi ikkinchi qatlam yechimlari.

Energiya sarfi ham muhim masala hisoblanadi. Ayniqsa, proof-of-work konsensus mexanizmidan foydalanadigan blockchain tizimlari katta miqdorda energiya iste'mol qiladi. Bu nafaqat iqtisodiy, balki ekologik muammo hamdir. Proof-of-stake kabi yangi konsensus mexanizmlari bu muammoni hal qilishga yordam berishi mumkin.

Xavfsizlik masalalari ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Garchi blockchain tizimlari xavfsiz bo'lsa-da, ular ham turli xil hujumlarga duchor bo'lishi mumkin. Masalan, 51% hujumi, Sybil hujumi va boshqalar. Shuning uchun, blockchain tizimlarini doimiy ravishda takomillashtirish va yangi xavfsizlik choralarini ishlab chiqish zarur.

Malakali kadrlar yetishmovchiligi ham jiddiy muammo hisoblanadi. Blockchain texnologiyasi nisbatan yangi bo'lganligi sababli, bu sohada yuqori malakali mutaxassislar hali ham yetarli emas. Bu muammoni hal qilish uchun maxsus ta'lim dasturlari va treninglar tashkil etish zarur.

Blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari shaffofligini ta'minlashdagi roli alohida e'tiborga loyiq. Tranzaksiyalarning kuzatilishi, auditorlik tekshiruvlarini soddalashtirish, regulyatorlar uchun real vaqt rejimida nazorat imkoniyati va mijozlar uchun shaffoflik – bularning barchasi bank tizimining ishonchliligini oshirish va korrupsiyani kamaytirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Nihoyat, blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari samaradorligini oshirishdagi roli ham sezilarli. Tranzaksiya vaqtini qisqartirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish, xalqaro to'lovlarni soddalashtirish, ma'lumotlar sifatini oshirish va bank jarayonlarini avtomatlashtirish – bularning barchasi bank tizimining samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Shunday qilib, blockchain texnologiyasi bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashda katta potensialga ega. Biroq, bu texnologiyani to'liq joriy etish uchun bir qator texnik, huquqiy va tashkiliy muammolarni hal qilish zarur. Shunga qaramay, blockchain texnologiyasining afzalliklari shunchalik sezilarli-ki, bank sektori uchun bu texnologiyani o'zlashtirish va rivojlantirish muhim strategik vazifa bo'lib qolmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi o'rnini o'rganishga qaratilgan edi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, blockchain texnologiyasi bank tizimidagi xavfsizlik, shaffoflik va samaradorlik muammolarini hal qilishda katta potensialga ega.

Blockchain texnologiyasining asosiy xususiyatlari – tarqatilgan tuzilma, kriptografik himoya, konsensus mexanizmi, o'zgartirib bo'lmazlik va shaffoflik – bank operatsiyalari xavfsizligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi. Bu texnologiya firibgarlikni kamaytirish, identifikatsiyani kuchaytirish, smart kontraktlarni joriy etish, ma'lumotlar yaxlitligini ta'minlash va kiberxavfsizlikni oshirish orqali bank tizimining ishonchliligini oshiradi.

Biroq, blockchain texnologiyasini bank tizimiga to'liq joriy etish uchun bir qator muammolarni hal qilish zarur. Bu muammolar qatoriga huquqiy va me'yoriy to'siqlar, miqyoslilik masalalari, energiya sarfi, xavfsizlik muammolari va malakali kadrlar yetishmovchiligi kiradi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun davlat organlari, bank sektori va texnologiya kompaniyalari o'rtasida yaqin hamkorlik talab etiladi.

Blockchain texnologiyasi bank operatsiyalari shaffofligini oshirish va samaradorligini yaxshilashda ham muhim rol o'ynashi mumkin. Bu esa bank tizimiga bo'lgan ishonchni oshirish va moliyaviy xizmatlar sifatini yaxshilash imkonini beradi.

Umuman olganda, blockchain texnologiyasi bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashda inqilobiy o'zgarishlar yasash potensialiga ega. Biroq, bu potentsialdan to'liq foydalanish uchun texnologiyani doimiy ravishda takomillashtirish, huquqiy bazani moslashtirish va bank sektori xodimlarining malakasini oshirish zarur.

Kelajakda blockchain texnologiyasining bank tizimidagi roli yanada ortib borishi kutilmoqda. Shu sababli, bu sohada yanada chuqurroq tadqiqotlar olib borish, amaliy tajribalarni o'rganish va texnologiyani joriy etishning optimal usullarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Zheng, Z., Xie, S., Dai, H., Chen, X., & Wang, H. (2017). An overview of blockchain technology: Architecture, consensus, and future trends. In 2017 IEEE international congress on big data (BigData congress) (pp. 557-564). IEEE.
2. Tapscott, D., & Tapscott, A. (2017). How blockchain will change organizations. MIT Sloan Management Review, 58(2), 10-13.
3. Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system. Decentralized Business Review, 21260.
4. Buterin, V. (2014). Ethereum: A next-generation smart contract and decentralized application platform. Ethereum.org whitepaper.
5. Guo, Y., & Liang, C. (2016). Blockchain application and outlook in the banking industry. Financial Innovation, 2(1), 1-12.
6. Peters, G. W., & Panayi, E. (2016). Understanding modern banking ledgers through blockchain technologies: Future of transaction processing and smart contracts on the internet of money. In Banking beyond banks and money (pp. 239-278). Springer, Cham.
7. Cocco, L., Pinna, A., & Marchesi, M. (2017). Banking on blockchain: Costs savings thanks to the blockchain technology. Future Internet, 9(3), 25.
8. Underwood, S. (2016). Blockchain beyond bitcoin. Communications of the ACM, 59(11), 15-17.
9. Casino, F., Dasaklis, T. K., & Patsakis, C. (2019). A systematic literature review of blockchain-based applications: Current status, classification and open issues. Telematics and Informatics, 36, 55-81.
10. Gatteschi, V., Lamberti, F., Demartini, C., Pranteda, C., & Santamaría, V. (2018). Blockchain and smart contracts for insurance: Is the technology mature enough?. Future Internet, 10(2), 20.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

